

Undergroundový mýtus Havel

17.1.2009 Lidové noviny str. 15 Kulturní revue
ONDŘEJ HORÁK

V Praze byla otevřena výstava s podtitulem Podzemní básníci o Havlovi 1977-1989. Tento týden byla v pražské galerii Montmartre zahájena výstava s názvem Měli jsme underground a máme prd. Název odkazuje k jedné z básní Egona Bondyho, která začíná takto: „Měli jsme underground a máme prd / Jako by Českem přešla smrt.“

Vedle Bondyho veršů lze na výstavě číst také básně Ivana Martina Jirouse, Vratislava Brabence, Fandy Pánka a písňové texty Jaroslava Hutky, které jsou doplněny fotografiemi Bohdana Holomíčka.

Jde o další z počínů Knihovny Václava Havla. Její ředitel Martin C. Putna tuto výstavu také uspořádal. Prošel přitom veškerou undergroundovou poezií, u dalších autorů, například Andreje Stankoviče či Pavla Zajíčka, však havlovské téma nenašel.

Vulgarity i něha. A proč tato výstava vznikla? Ředitel Knihovny Václava Havla vysvětluje, že má tři stejně důležité komponenty - Václava Havla, poezii a underground.

Výstava se snaží připomenout, kým Václav Havel býval předtím, než se stal státníkem, což samozřejmě souvisí i s tím, že se blíží dvacáté výročí listopadu 1989. Rovněž se snaží o docenění undergroundu v širším slova smyslu. Underground je totiž podle Martina C. Putny nadčasovou záležitostí a vytváří jej každá doba.

V neposlední řadě se soubor Měli jsme underground a máme prd snaží ukázat, že poezie, jež je dnes velmi na okraji zájmu, může být i velmi komunikativní. To je právě případ undergroundové tvorby, která má často blízko k dětským říkánkám, navzdory tomu, že obsahuje i vulgarismy.

Vletáku k výstavě Martin C. Putna undergroundovou poezií hodnotí takto: „Opilecké říkačky i patetické hymny. Proklínání i modlitby. Vulgarity i něha. Hravost i vážnost. Drsná provokace i skrytá hloubka.“

Výstava v galerii Montmartre, k níž by měl být brzy hotov také katalog, taktéž mapuje vývoj vztahu mezi výraznými osobnostmi Václava Havla a Ivana Martina Jirouse. Na samém začátku panovala jistě určitá nedůvěra.

Drahý Heinrichu Bölle. Podle Martina C. Putny šlo nejdříve o dvě rozličné skupiny lidí - o ty, kterým bylo znemožněno umělecky pracovat v oficiálních kruzích, a o ty, kteří se o to ani nepokoušeli. Tedy, zjednodušeně řečeno, v první skupině byli povětšinou bývalí komunisté, druhá byla undergroundová. Ve sblížení těchto dvou společenství pak hrály podle ředitele Knihovny Václava Havla svou roli jak osobní sympatie Václava Havla a Ivana Martina Jirouse, tak tlak komunistické moci. To vše pak bylo základem k stvoření básnického „mýtu Havel“.

Ivan Martin Jirous například v básni Drahý Heinrichu Bölle píše: „Drahý Heinrichu Bölle, / Václav Havel sedí už třetí rok! / Zastaňte se ho znovu a ještě silněji, / pro lásku Boží! / Rozevřete nebesa, drahý Heinrichu Bölle!“ Martin C. Putna upozorňuje, že vznik havlovského mýtu byl důsledkem patetického prostředí, kde stále hrozilo věznění, na druhou stranu ale nechybí v duchu hesla „Hlavně, aby nezmizela radost“ ani verše hravé.

Fanda Pánek tak třeba v básni Hrádeček veršuje: „Na Hrádečku pozdní host - / myslel jsem už na věčnost, / na Hrádečku byla psina / zahráli Psí vojáci / Golda vyla s nima.“

Hravost veršů byla pro ředitele Knihovny Václava Havla také důležitým momentem při koncipování výstavy Měli jsme underground a máme prd. Uvědomuje si totiž, že Václavu Havlovi vytváření kultu osobnosti nesvědčí.

Jak s tím ale jde dohromady instituce, jakou je Knihovna Václava Havla? Té podle Martina C. Putny nejde jen o dokumentaci týkající se života a díla českého exprezidenta, ale rovněž o rozvíjení myšlení o české historii, o etice či nonkonformnosti v politice, tedy o vytváření určitého „myšlenkového“ prostoru.

„Knihovně Václava Havla nejde jen o Václava Havla,“ uzavírá Martin C. Putna.